

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ Rīgā 2013. gada 10. maijā lietā Nr. 2012-16-01

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Kristīne Krūma, Uldis Ķinis un Sanita Osipova,
ar tiesas sēdes sekretāri Elīnu Kursišu,
piedaloties pieteikuma iesniedzējam – Jānim Neimanim – un institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Latvijas Republikas Saeimas – pilnvarotajam pārstāvim Saeimas Juridiskā biroja vadītājam Gunāram Kusiņam, pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu un 17. panta pirmās daļas 11. punktu, kā arī 19.² pantu,

2013. gada 3. un 10. aprīlī atklātā tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par likuma „Par tiesu varu” 86. panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 102. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Latvijas Republikas Augstākā padome 1992. gada 15. decembrī pieņēma likumu „Par tiesu varu”. Šā likuma 86. panta trešā daļa nosaka: „Tiesneša amats nav savienojams ar piederību pie partijām un citām politiskajām organizācijām” (turpmāk – apstrīdētā norma).

Apstrīdētā norma nav grozīta kopš tās spēkā stāšanās.

2. Pieteikuma iesniedzējs – **Jānis Neimanis** (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 102. pantam.

2.1. Saeima ar 2007. gada 13. decembra lēmumu apstiprināja Pieteikuma iesniedzēju par tiesnesi Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamentā. Laika gaitā Pieteikuma iesniedzējs esot sapratis, ka ir svarīgi, lai viņa politiskie uzskati par norisēm sabiedrībā tiktu atbilstoši izpausti un pārstāvēti. Tādēļ viņš vēlētos darboties politiskajā partijā.

Apstrīdētā norma ierobežojot viņam Satversmes 102. pantā noteiktās pamattiesības pievienoties politiskajai partijai. Apstrīdētajā normā ietvertais ierobežojums esot vispārējs un ilgstošs. Tas Pieteikuma iesniedzējam esot radījis aizskārumu jau tad, kad viņš nolēmis iestāties politiskajā partijā vai piedalīties tās dibināšanā. Tomēr Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka apstrīdētās normas tiesisko seku iestāšanās brīdis nav nosakāms. Pieteikuma iesniedzējs uzsver, ka viņam neesot iespēju savas Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

2.2. Apstrīdētās normas mērķis bijis novērst komunistiskās partijas ietekmi uz tiesu varu, lai nodrošinātu to, ka tiesnesis nav saistīts ar šīs partijas politiku. Mūsdienās šāds ierobežojums vairs neesot attaisnojams. Katrs indivīds, arī tiesnesis, esot politiski aktīvs. Lai politiskās partijas sabiedrībā būtu atzītas un stipras, neesot pamata kādai sabiedrības grupai liegt iespēju paust savus politiskos uzskatus un darboties politiskajās partijās.

2.3. Kā norāda Pieteikuma iesniedzējs, apstrīdētās normas leģitīmais mērķis ir nodrošināt tiesneša neatkarību, respektīvi, tiesneša neitralitāti un objektivitāti. Tomēr apstrīdētā norma nesamērīgi ierobežojot Pieteikuma iesniedzējam Satversmes 102. pantā noteiktās pamattiesības. Apstrīdētās normas leģitīmā mērķa sasniegšanu nodrošinot Satversmes 83. pantā noteiktais tiesnešu neatkarības princips, kā arī tiesneša atstatīšanas un noraidīšanas institūti. Līdz ar to apstrīdētajā normā noteiktais ierobežojums neesot nepieciešams.

Apstrīdētā norma sistēmiski esot pretrunā ar Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma 10. pantā un Saeimas vēlēšanu likuma 6. panta ceturtajā daļā noteikto. Pēc Pieteikuma iesniedzēja domām, tiesnesim vajadzētu būt politiskās partijas biedram, lai viņš varētu attiecīgās partijas sarakstā kandidēt vēlēšanās.

Pieteikuma iesniedzējs tiesas sēdē minēja papildu apsvērumus par viņa pamattiesību aizskāruma brīdi. Stājoties tiesneša amatā, viņš neesot varējis skaidri

prognozēt savu nākotni. Līdz ar to par aizskāruma brīdi esot uzskatāms tas brīdis, kad persona norāda, ka ir pieņēmusi lēmumu iestāties politiskajā partijā. Šādu lēmumu Pieteikuma iesniedzējs esot pieņēmis, iesniedzot konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā. Pieteikuma iesniedzējs norādīja, ka šaubas par pamattiesību aizskāruma brīdi nerastos tādā gadījumā, ja apstrīdētā norma būtu viņam piemērota. Taču tādā gadījumā viņš būtu pārkāpis apstrīdētajā normā noteikto aizliegumu. Šāda prasība nevarot tikt izvirzīta, jo tādējādi viņš tiktu mudināts uz pretlikumīgu rīcību.

Pieteikuma iesniedzējs arī norādīja, ka tiesnesim pats galvenais ir tiesneša darbs un neitralitātes pienākums. Līdz ar to dalība partijā netraucētu viņam izskatīt lietas objektīvi, izvērtējot katras konkrētās lietas apstākļus. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka būtu jāļauj tiesnesim kļūt par politiskās partijas biedru, taču likumdevējs varētu ierobežot tiesneša iespējas izmantot dažas partijas biedra tiesības.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – **Saeima** – nepiekrīt Pieteikuma iesniedzēja viedoklim un uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 102. pantam. Tāpat Saeima lūdz izvērtēt, vai ir lietderīgi turpināt tiesvedību lietā. Pastāvot šaubas, vai Pieteikuma iesniedzējs ir ievērojis Satversmes tiesas likumā noteikto konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņu.

3.1. Apstrīdētajā normā noteikto biedrošanās brīvības ierobežojumu 1991. gadā esot formulējis Augstākās tiesas plēnums, un vēlāk tas pārņemts likumā. Tiesnesim esot saistošas ne vien normatīvo aktu prasības, bet arī tiesnešu profesionālās ētikas noteikumi. Apstrīdētā norma pēc būtības esot tiesnešu profesionālās ētikas kanons, kuru likumdevējs ietvēris likumā. Līdz ar to apstrīdētās normas grozīšana vai atcelšana pati par sevi nepiešķirtu Pieteikuma iesniedzējam tiesības pievienoties kādai politiskajai partijai.

Apstrīdētās normas mērķis esot nodrošināt tiesneša neatkarību, respektīvi, tiesneša neitralitāti un objektivitāti, kā arī izvairīties no nākotnē iespējamās tiesnešu korpusa politizācijas. Apstrīdētā norma esot pieņemta, lai aizsargātu demokrātisko valsts iekārtu. Tajā ietvertais aizliegums attiecoties ne vien uz tiesnešiem, bet arī uz tiesneša kandidātiem.

Saeima nepiekrīt Pieteikuma iesniedzēja apgalvojumam, ka apstrīdētā norma pieņemta, lai novērstu komunistiskās partijas ietekmi uz tiesu varu, jo šīs partijas darbība apstrīdētās normas pieņemšanas laikā jau bijusi izbeigta. Turklāt apstrīdētās normas pieņemšana ietilpstot valsts rīcības brīvības jomā, ko paredzot

Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 11. panta otrās daļas otrais teikums.

3.2. Saeima uzskata, ka apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 102. pantam izvērtējama vienkopus ar Satversmes 101. pantu, jo darbība politiskajā partijā nav pašmērķīga. Personas iesaistīšanās politiskajā partijā esot tikai viens no veidiem, kādos Latvijas pilsonis var piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu.

Pieteikuma iesniedzējs pildot tiesneša pienākumus kasācijas instances tiesā, kurai esot īpaša nozīme. Līdz ar to viņam esot pietiekami daudz iespēju dot savu tiesībpolitisko ieguldījumu demokrātiskas valsts iekārtas stiprināšanā. Tiesneša amats pieļaujot plašas iespējas attiecībā uz valsts un pašvaldību lietu kārtošānu. Apstrīdētā norma neliedzot Pieteikuma iesniedzējam kandidēt uz citiem amatiem, kuros viņš saskatītu iespēju pilnīgāk izmantot savas profesionālās zināšanas, piemēram, kandidēt Saeimas vēlēšanās, iepriekš neatsakoties no tiesneša amata.

3.3. Saeima norāda, ka tiesneša atstatīšana un noraidīšana nav piemēroti līdzekļi apstrīdētās normas leģitīmā mērķa sasniegšanai. Piemēram, ne visos procesa veidos esot iespējams pieteikt noraidījumu tiesnesim.

Politiskās partijas biedru saraksts neesot publiski pieejama informācija, un personai nevarot uzlikt par pienākumu atklāt savu politisko piederību. Aizdomas par iespējamu tiesneša piederību pie kādas politiskās partijas varētu radīt negatīvu attieksmi pret tiesnesi, kā arī tiesu varas politizācijas iespaidu. Līdz ar to vienīgais efektīvais līdzeklis, kas novēršot jebkādas aizdomas par tiesu varas politizāciju un atsevišķu politisko partiju ietekmi uz tiesnešu lēmumiem, esot politiskās neitralitātes klauzula, proti, aizliegums tiesnešiem piederēt pie partijām un politiskajām organizācijām.

Saeimas pārstāvis Gunārs Kusiņš tiesas sēdē papildus uzsvēra, ka ir būtiski tas, lai sabiedrība uzticētos tiesu varai. Tiesnešu dalība politiskajās partijās varētu šo uzticību graut. Saeimas pārstāvis, atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk arī – ECT) atzīto, norāda, ka ir būtiski tiesas darbībā nodrošināt taisnīgumu un objektivitāti, kam jābūt acīmredzamai, lai sabiedrībai nerastos saprātīgas šaubas par tiesnešu spēju spriest taisnīgu tiesu.

4. Pieaicinātā persona – **Tieslietu ministrija** – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 102. pantam.

4.1. Apstrīdētās normas leģitīmais mērķis esot nodrošināt tiesu varas neatkarību un personu tiesības aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses

taisnīgā tiesā. Tieslietu ministrija uzskata, ka apstrīdētā norma nodrošina efektīvu tās leģitīmā mērķa sasniegšanu. Leģitīmo mērķi nevarot sasniegt ar personas pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Pieteikuma iesniedzēja viedoklis, ka apstrīdētās normas pieņemšanas mērķis bijis novērst komunistiskās partijas ietekmi uz tiesu varu, neesot pamatots. Apstrīdētā norma esot ne vien likuma, bet arī ētikas norma, tāpēc pat tās atcelšana neļautu tiesnesim iesaistīties politisko partiju darbībā.

4.2. Tieslietu ministrija norāda, ka tiesai spriedums jātaisa, pamatojoties tikai uz lietas faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem. Savukārt politiskā partija varētu prasīt, lai tās biedri ir lojāli partijas mērķiem. Paužot atbalstu noteiktas politiskās partijas mērķiem, tiesnesis varot lietas dalībniekos raisīt šaubas par viņa objektivitāti. Ja tiesnesis būtu politiskās partijas biedrs, nevarētu tikt nodrošināta tiesu varas neatkarība, kas ir obligāts priekšnoteikums tam, lai tiktu īstenotas tiesības uz taisnīgu tiesu. Turklāt politisko partiju darbības kontrole esot uzticēta tiesu varai.

Tieslietu ministrija uzskata, ka aktīva politiskā darbība ir jānošķir no personiskajiem politiskajiem uzskatiem un vērtējumiem. Proti, vajagot būt šķirtnei starp tiesnesi kā sociāli aktīvu pilsoni, no vienas puses, un tiesnesi kā tiesu varas pārstāvi, no otras puses. Tā, piemēram, ja tiesas priekšsēdētājs piederētu pie kādas politiskās partijas, sabiedrībā varētu rasties priekšstats, ka tiesa atbalsta attiecīgās partijas politisko nostāju. Sabiedrībā līdz ar to iesakņotos uzskats, ka tiesu vara nav politiski neatkarīga.

4.3. Tiesneša atstatīšana un noraidīšana esot procesuālie instrumenti, kas izmantojami konkrētu lietu ietvaros, un to uzdevums neesot nostiprināt sabiedrībā pārliecību par tiesu varas neatkarību. Ja tiesnesis varētu piederēt pie politiskās partijas, būtu apgrūtināta iespēja pieteikt viņam noraidījumu, jo lietas dalībnieki ne vienmēr zinātu, pie kādas partijas šis tiesnesis pieder. Turklāt apstrīdētajā normā ietvertā aizlieguma atcelšana ietekmētu lietu sadales kārtību tiesās, jo būtu jārēķinās ar iespēju, ka tiesnesim tiek pieteikts noraidījums vai viņam sevi jāatstata sakarā ar piederību pie noteiktas politiskās partijas.

4.4. Deputāta kandidātam nevajagot būt politiskās partijas biedram, lai viņš varētu balotēties Saeimas vēlēšanās vai republikas pilsētas domes vai novada domes vēlēšanās. Taču tiesnesis, kas kandidē vēlēšanās, nedrīkstot iesaistīties aktīvā politiskajā aģitācijā.

Kasācijas instances tiesas tiesnesim neesot liegts paust savu nostāju tiesību politikas jomā. Viņš varot piedalīties tiesībpolitiski nozīmīgu tiesas nolēmumu

pieņemšanā. Tiesībpolitisko nostāju tiesa varot paust, piemēram, iesniedzot pieteikumu Satversmes tiesā, iesniedzot Eiropas Savienības Tiesai lūgumu prejudiciālā jautājumā par Eiropas Savienības tiesību aktu interpretāciju, kā arī izlemjot jautājumu par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu atteikt likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta reģistrāciju.

4.5. Tieslietu ministrijas Tiesu sistēmas politikas departamenta juriskonsults Uldis Dreimanis tiesas sēdē norādīja, ka 2002. gadā tieslietu ministres Ingrīdas Labuckas vadībā tika izstrādāts likumprojekts „Tiesu varas likums”. Šis likumprojekts citastarp paredzējis, ka tiesneša amats nav savienojams ar piederību pie partijām vai citām politiskajām organizācijām. Starptautiskie eksperti no Venēcijas komisijas, Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības programmas un Pasaules Bankas, kas izvērtējuši šo likumprojektu, neesot iebilduši pret minēto ierobežojumu.

Tieslietu ministrijas pārstāvis arī uzsvēra, ka politisko partiju biedru saraksti nav publiski pieejama informācija. Tādējādi lietas dalībniekiem varētu būt neiespējami noskaidrot tiesneša piederību pie konkrētas politiskās partijas.

5. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas Augstākā tiesa – norāda, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 102. pantam.

5.1. Latvijas PSR Augstākās tiesas plēnums 1990. gada 14. februārī esot pieņēmis lēmumu Nr. 1 „Par tiesneša neatkarības principa savienojamību ar piederību politiskām partijām vai sabiedriski politiskām organizācijām” un nolēmis lūgt Latvijas PSR Augstāko padomi papildināt likuma „Par Latvijas PSR tiesu iekārtu” 11. pantu ar otro daļu, kurā būtu ietverta prasība, ka tiesneša amats nav savienojams ar piederību pie politiskajām partijām vai sabiedriski politiskajām organizācijām. Tas esot attiecies ne tikai uz komunistisko partiju, bet uz jebkuru partiju vai politisko organizāciju.

5.2. Latvijas Republikas tiesnešu konferencē 1995. gada 20. aprīlī ir apstiprināts Latvijas Tiesnešu ētikas kodekss. Tā 5. kanons noteic, ka tiesnesis vai tiesneša kandidāts atturas no politiskas darbības.

Apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums joprojām esot nepieciešams un aktuāls, jo tā mērķis esot nodrošināt, lai tiesnesis, veicot amata pienākumus, būtu neatkarīgs un tiesneša politiskie uzskati neietekmētu amata pienākumu izpildes rezultātu. Šis aizliegums veicinot sabiedrības uzticēšanos tiesu varai un atbilstot demokrātiskas sabiedrības vērtībām.

5.3. Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs tiesas sēdē norādīja,

ka Pieteikuma iesniedzējs konstitucionālajā sūdzībā pauž savu personisko viedokli un to nevajadzētu saistīt ar pārējo tiesnešu nostāju. I. Bičkovičs uzsvēra, ka viņam neesot zināmi citi tiesneši, kuri vēlētos darboties politiskajās partijās.

Augstākās tiesas plēnuma 1991. gada 11. marta lēmumā „Par Latvijas Republikas tiesu neatkarību” esot ietverti vairāki principi, tostarp tiesu varas neatkarības princips. Taču novērst komunistiskās partijas ietekmi uz tiesu varu neesot bijis vienīgais šā lēmuma pieņemšanas mērķis.

Likumprojekta „Tiesu varas likums” izstrādes gaitā 2002. gadā nevienam neesot radušās šaubas par apstrīdētajā normā ietvertā aizlieguma nepieciešamību. Tiesas sēdē I. Bičkovičs nenoliedza, ka apstrīdētās normas nepieciešamību likumdevējs varētu ik pa laikam izvērtēt no jauna. Tomēr patlaban tiesneši atbalstot apstrīdētajā normā noteikto aizliegumu.

6. Pieaicinātā persona – Tieslietu padome – atbalsta apstrīdētajā normā noteikto aizliegumu tiesneša amatu savienot ar piederību pie partijām un citām politiskajām organizācijām.

7. Pieaicinātā persona – Latvijas Tiesnešu biedrība, kuru tiesas sēdē pārstāvēja tās **prezidente Iveta Andžāne**, – norāda, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 102. pantam.

7.1. Apstrīdētās normas mērķis esot nodrošināt tiesnešu neatkarību, neitralitāti tiesnešu iecelšanā un vairot sabiedrības uzticību tiesu varai.

Lai gan apstrīdētā norma neesot vienīgais veids, kā sasniegt mērķi, tiesneša noraidīšana un atstatīšana vien neesot pietiekami efektīvi līdzekļi. Varētu būt gadījumi, kad tiesnesim tiek pieteikts noraidījums vai viņam pašam sevi jāatstata no lietas izskatīšanas, lai sabiedrība kā saprātīgs vērotājs uzticētos tiesai. Minētie procesuālie līdzekļi darbojoties tikai konkrētas lietas ietvaros un esot pieejami tikai lietā iesaistītajām personām. Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums esot samērīgs.

7.2. Jebkurai partijai esot tiesības savā deputātu kandidātu sarakstā iekļaut arī pie partijas nepiederošas personas, tostarp tiesnesi. Līdz ar to tiesnesim neesot liegts kandidēt uz deputāta amatu, taču ievēlēšanas gadījumā viņam jāzaudē tiesneša amats.

Tiesnesis varot uz laiku iesaistīties valsts pārvaldes darbā jomās, kas saistītas ar tiesu sistēmu un tiesību politiku, piemēram, citā tiesā, Tieslietu ministrijā, Tiesu administrācijā vai starptautiskā organizācijā.

Kasācijas instances tiesas tiesneša amats nedodot attiecīgajai personai iespēju, pildot amata pienākumus, paust savu tiesībpolitisko nostāju. To tiesnesis varot darīt tikai ar Latvijas Tiesnešu biedrības, Latvijas Administratīvo tiesnešu biedrības vai Tieslietu padomes starpniecību.

8. Tiesas sēdē tika uzklautā pieaicinātā persona – Tiesnešu ētikas komisija, kuru pārstāvēja tās priekšsēdētāja vietniece Dzintra Balta.

Tiesnešu ētikas komisijas pārstāve tiesas sēdē norādīja, ka apstrīdētajā normā noteiktais aizliegums ir samērīgs un atbilst Satversmes 102. pantam.

Apstrīdētajā normā noteiktā aizlieguma mērķis esot stiprināt sabiedrības uzticību tiesu varai. Tā kā politisko partiju prestižs esot samērā zems, tiesnešu dalība tajās varētu negatīvi ietekmēt sabiedrības uzticēšanos tiesu varai. Tāpēc pašreizējos apstākļos aizliegumu esot nepieciešams saglabāt.

Lielāku sabiedrības uzticību tiesu varai nodrošinot tāds normatīvais regulējums, kas līdzās aizliegumam piederēt pie politiskajām partijām paredz arī tiesneša atstatīšanas un noraidīšanas iespēju. Abi minētie procesuālo tiesību institūti nespētu pietiekami nodrošināt sabiedrības uzticību tiesu varai, ja nebūtu apstrīdētās normas.

Tiesnešu ētikas komisijas pārstāve arī pauda viedokli, ka Latvijas Tiesnešu ētikas kodeksā tiesnešiem varot tikt noteikti pat būtiskāki ierobežojumi nekā tie, kas paredzēti likumā „Par tiesu varu”.

9. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) – norāda, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 102. pantam.

9.1. Ierobežojumi tiesnešiem, valsts ierēdņiem un citām amatpersonu kategorijām darboties politiskajās partijās un to apvienībās tiekot pieļauti starptautiskos cilvēktiesību dokumentos, kā arī esot atzīti ECT judikatūrā. Valstīm esot samērā plaša rīcības brīvība, nosakot atsevišķām amatpersonu kategorijām politiskās darbības ierobežojumus.

Apstrīdētās normas leģitīmais mērķis esot nodrošināt ne vien tiesneša neatkarību, bet arī sabiedrības interešu ievērošanu, proti, tiesības uz taisnīgu, neatkarīgu un objektīvu tiesu. Apstrīdētajā normā ietvertā aizlieguma mērķis neesot bijis novērst komunistiskās partijas ietekmi, jo tās darbība šīs normas pieņemšanas laikā jau bijusi aizliegta.

Tiesībsargs uzskata, ka tikai pilnīga brīvība no ārējas ietekmes var nodrošināt absolūtu tiesas neatkarību. Sabiedrībā nedrīkstētu rasties bažas par

tiesas objektivitāti, tāpēc esot nepieciešams stiprināt tiesu varas autoritāti. Tiesībsargs norāda, ka šobrīd tiesnešu iesaiste politikā varētu mazināt sabiedrības uzticību tiesu sistēmai.

9.2. Juridiski precīzāks un procesuāli ekonomiskāks esot līdzeklis, kas nepārprotami aizliedz tiesnešiem darboties politiskajās partijās. Ja nepastāvētu apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums, tad nebūtu pārliecības par to, vai tiesnesis spēs izlemt lietu bez politiskās partijas ietekmes.

Tiesībsargs uzskata, ka tiesnesim ir iespējams būt politiski aktīvam arī tad, ja viņš nav iestājies politiskajā partijā. Tiesnesis, piemēram, varot izmantot savas aktīvās un pasīvās vēlēšanu tiesības. Saskaņā ar Latvijas Tiesnešu ētikas kodeksu tiesnesis varot palikt amatā priekšvēlēšanu kampaņas laikā, būdams deputāta kandidāts Saeimas vai pašvaldību vēlēšanās. Turklāt Augstākās tiesas tiesnesis varot dot tiesībpolitisku ieguldījumu demokrātiskās valsts stiprināšanā, jo baudot lielu rīcības brīvību tiesību normu interpretēšanā.

Tiesībsarga padomnieks Artūrs Kučs tiesas sēdē norādīja, ka Eiropas demokrātisko valstu prakse jautājumā par tiesneša iespēju piederēt pie politiskās partijas nav vienota. Normatīvajam regulējumam esot jāveicina sabiedrības uzticība tiesu varai. Tiesībsarga pārstāvis, atsaucoties uz Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) Ekonomisko un sociālo lietu padomes Tiesnešu uzvedības Bangaloras principiem (turpmāk – Bangaloras principi), uzsvēra, ka dalība politiskajās partijās nenodrošinātu tiesnešu neatkarību un objektivitāti sabiedrības uztverē.

10. Pieaicinātā persona – **Biznesa augstskolas „Turība” profesors, Dr. iur. Aivars Endziņš** – norāda, ka apstrīdētās normas mērķis ir nodrošināt tiesu un tiesnešu neatkarību no iespējamās politisko organizāciju ietekmes, kas varētu būt saistīta ar partijas disciplīnu vai politiskās programmas īstenošanu. Apstrīdētās normas pieņemšanas mērķis neesot bijis novērst iespējamo komunistiskās partijas ietekmi uz tiesu varu. Apstrīdētā norma esot pieņemta, lai jaunās politiskās partijas neietekmētu tiesu darbu.

Daudzu valstu tiesu iekārtas likumos vai pat konstitūcijās esot iekļauts aizliegums tiesnešiem darboties politiskajās partijās. Esot pieļaujams tas, ka valsts dienestā esošām amatpersonām, tostarp tiesnešiem, tiek noteikti likumīgi ierobežojumi attiecībā uz apvienošanos biedrībās, politiskajās partijās un citās sabiedriskajās organizācijās.

A. Endziņš uzskata, ka apstrīdētā norma nodrošina politiski neitrālu un

bezpartijisku tiesu varu. Apstrīdētā norma sekmējot tiesnešu neatkarības principa īstenošanu un esot samērīga. Tiesnesis varot paust savu politisko un pilsonisko nostāju, balsojot Saeimas, Eiropas Parlamenta un pašvaldību vēlēšanās, kā arī piedaloties tautas nobalsošanā.

Šādu viedokli A. Endziņš uzturēja arī tiesas sēdē, papildus uzsverot, ka tiesnesim nav liegts kandidēt vēlēšanās. Viņš norādīja, ka cilvēkam jāizdara izvēle – būt tiesnesim vai politiskās partijas biedram. A. Endziņš atzina, ka apstrīdētajā normā ietvertu aizliegumu, iespējams, nākotnē varētu atcelt, taču patlaban tas esot attaisnojams.

11. Pieaicinātā persona – **zvērināts advokāts Gvido Zemrībo** – norāda, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 102. pantam, jo tajā noteiktais tiesību ierobežojums esot leģitīms, samērīgs un demokrātiskā sabiedrībā nepieciešams, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu un sabiedrības drošību.

11.1. Apstrīdētās normas mērķis esot nodrošināt to, ka tiesu vara ir objektīva un lemj bez jebkāda ārēja spiediena. Politisko partiju un organizāciju biedri esot pakļauti partijas disciplīnai, statūtiem un programmām. Līdz ar to partijas vadītājiem esot iespējas ietekmēt partijas biedrus. Ja tiesnesis vienlaikus pildītu šo amatu un piederētu pie kādas politiskās partijas, varētu rasties interešu konflikts.

Apstrīdētā norma esot pieņemta, lai nepieļautu tiesnešu korpusa politizāciju. Līdz ar to neesot pamatots Pieteikuma iesniedzēja apgalvojums, ka apstrīdētās normas mērķis bijis novērst komunistiskās partijas ietekmi uz tiesu varu.

11.2. G. Zemrībo uzskata, ka apstrīdētā norma ir pietiekami efektīva. Satversmes 83. pants esot vispārēja rakstura tiesību norma, kurā ietverts princips ar plašu saturu. Tiesu neatkarības principa īstenošanu nodrošinot arī vairākas citas tiesību normas, kas veidojot tiesību normu kompleksu. Ja kāda no šīm normām tiktu atcelta, Satversmē ietvertā tiesu neatkarības principa darbība vairs nebūtu tik efektīva.

Tiesneša atstatīšana un noraidīšana neesot adekvāti līdzekļi leģitīmā mērķa sasniegšanai, jo reglamentējot citas situācijas. Procesuālie likumi neparedzot tiesneša pienākumu atstatīties no lietas izskatīšanas vai lietas dalībnieku tiesības izteikt tiesnesim noraidījumu tādēļ, ka viņš ir kādas politiskās partijas biedrs. Noraidījuma institūts esot viens no visvājākajiem un ne vienmēr nodrošinot lietas objektīvu izskatīšanu.

11.3. G. Zemrībo norāda, ka aizliegums piederēt pie politiskajām partijām esot noteikts ne vien vispārējās jurisdikcijas tiesu tiesnešiem, bet ietverts arī Satversmes tiesas likumā, Prokuratūras likumā, Tiesībsarga likumā, Valsts kontroles likumā, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumā, likumā „Par policiju” un Militārā dienesta likumā.

G. Zemrībo uzsver, ka tiesnesis var neslēpt savu politisko nostāju. Tomēr tiesnesim, izsakoties publiski, vienmēr esot jāizvairās no tādu tematu skaršanas, kuri viņam varbūt būs jāvērtē lietu izskatīšanas ietvaros.

Arī tiesas sēdē G. Zemrībo pauda pārliecību, ka patlaban nevajadzētu tiesnesim ļaut būt partijas biedram. Uzņemoties tiesneša amata pienākumus, personai esot jāapzinās, ka tie saistīti ne vien ar tiesībām, bet arī ar zināmiem ierobežojumiem.

12. Pieaicinātā persona – **zvērināts advokāts Lauris Liepa** – norāda, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 102. pantam.

12.1. Apstrīdētajai normai esot trīs mērķi:

1) nodrošināt Satversmes 92. panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības, jo tiesneša neitralitāte, citastarp attiecībā uz politiskajiem uzskatiem, esot būtisks šo tiesību īstenošanas priekšnoteikums. Ja tiesnesis būtu politiskās partijas biedrs, viņš tiktu uztverts kā persona, kas saistīta ar politiskās partijas nostāju un ir ieinteresēta pieņemt tai atbilstošus lēmumus;

2) nodrošināt valsts varas dalīšanas principa īstenošanu modernā tiesiskā valstī;

3) aizsargāt tiesnesi pret amatā iecelšanas un apstiprināšanas procesa politizāciju. Latvijā kārtību, kādā tiesneši tiek iecelti amatā, ietekmē politisko partiju pārstāvji – gan tieslietu ministrs, gan Saeimas deputāti. Līdz ar to tiesneša līdzdalība politiskajā partijā varētu ietekmēt lēmumu pieņēmēju izvēli un noskaņot viņus vai nu par labu noteiktas partijas pārstāvja apstiprināšanai tiesneša amatā, vai arī gluži pretēji.

12.2. L. Liepa uzskata, ka Satversmes 83. pants vien nenovērstu negatīvās sekas, kas rastos tad, ja apstrīdētā norma tiktu atcelta. Tiesas procesa dalībnieki nespētu novērtēt tiesneša neitralitātes un objektivitātes pakāpi.

Apstrīdētajā normā noteiktais tiesneša tiesību ierobežojums skarot aktīvu un tiešu līdzdalību politiskajā partijā, taču neierobežojot tiesneša pārliecības brīvību un aktīvās vēlēšanu tiesības.

Tiesneša līdzdalība sabiedrībai nozīmīgu jautājumu kārtīšanā neesot pilnībā

aizliegta, bet tikai pakārtota nozīmīgākai sabiedrības interesei, proti, tiesneša pienākumam spriest taisnīgu tiesu. Viens no apstrīdētās normas pieņemšanas iemesliem, pēc L. Liepas domām, varējusi būt vēlme nošķirt tiesu sistēmas darbību no politikas.

Tiesas sēdē L. Liepa norādīja, ka politiskā partija vai cita politiska organizācija apvieno indivīdus ar līdzīgiem politiskajiem uzskatiem noteiktu politisko mērķu sasniegšanas labad. Ja tiesnesis būtu partijas biedrs, bet neievērotu partijas deklarēto nostāju, viņu varētu no partijas izslēgt vai disciplināri sodīt. Apstrīdētā norma pēc sava rakstura primāri esot ētiska. Tiesneša statuss sabiedrībā un pienākumi, kurus viņš uzņēmis, uzliekot viņam īpašu nastu, citastarp arī aizliegumu darboties politiskajā partijā. Taču L. Liepa uzskata, ka šis tiesnešiem saistošais aizliegums ir samērīgs.

13. Pieaicinātā persona – profesors, Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes nodaļas vadītājs Jānis Ikstens – norāda, ka apstrīdētajā normā noteiktās prasības gan pilnībā nenodrošinot tiesneša neatkarību un objektivitāti, taču veicinot tiesneša lēmumu akceptēšanu sabiedrībā un tiesas autoritāti.

13.1. Robežšķirtne starp politisko partiju un otru politiski motivētas grupas tipu – interešu grupu – esot demokrātiska veida cīņa par varu un centieni panākt savu pārstāvju iekļūšanu vēlētajās institūcijās.

Ņemot vērā tiesnešu lomu tiesisku strīdu izšķiršanā, esot svarīgi, lai tiesneši savu darbu veiktu pēc iespējas objektīvi. Latvijā sabiedrības uzticēšanās politiskajām partijām esot zema un to darbība tiekot vērtēta kritiski. Lai tiesnešu neatkarība un objektivitāte tiktu nostiprināta, neesot lietderīgi ļaut tiesnešiem piederēt pie politiskajām partijām. Tiesnešu formālais bezpartijiskums esot uzskatāms par vienu no faktoriem, kas veicina tiesu nolēmumu publisku akceptēšanu un pakļaušanos tiem. Savukārt apstākļi, ka tiesneši nedrīkst darboties politiskajās partijās, pastiprinot sabiedrības pārliecību par to, ka viņu nolēmumu pamatā nav partijiski apsvērumi. J. Ikstens uzskata, ka Latvijā lielāks risks saskarties ar politisko jautājumu risināšanu ir administratīvo tiesu tiesnešiem, jo viņiem nākas lemt par politiski motivētu pasākumu pieļaujamību.

Sabiedrības atbalsts esot viens no tiesu funkcionēšanas stūrakmeņiem. Ņemot vērā partiju darbības specifiku un to biedriem izvirzītās prasības, nākoties secināt, ka dalība partijā var apdraudēt tiesnešu neatkarību un sabiedrības atbalstu tiesām kā institūcijām. Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertais ierobežojums esot

uzskatāms par attaisnojamu.

13.2. Tiesneša atstatīšana un noraidīšana esot subjektīvi mehānismi, kas nevarot nodrošināt apstrīdētās normas mērķa efektīvu sasniegšanu. J. Ikstens norāda, ka partiju biedru reģistri nav publiski, tāpēc tiesvedības procesa dalībnieki nevarētu zināt, kurā politiskajā partijā tiesnesis darbojas.

Apstrīdētajā normā noteiktais ierobežojums neliedzot tiesnešiem cita veida politiskās izpausmes, piemēram, balsošanu Saeimas, Eiropas Parlamenta, pašvaldību vēlēšanās, tiesības balotēties vēlēšanās, piedalīties tautas nobalsošanā un likumdošanas iniciatīvu rosināšanā.

Minēto viedokli J. Ikstens pauda arī tiesas sēdē, papildus uzsverot, ka tiesnešu dalība politiskajās partijās varētu apdraudēt tiesu neatkarības principu. Ja tiesnesim būtu ļauts piederēt pie kādas partijas, tad viņam būtu saistoši partijas mērķi un pieņemtie lēmumi. Partiju pamatmērķis esot cīņa par varu, taču tām esot arī vairākas citas funkcijas, piemēram, izglītot sabiedrību, un arī šīs funkcijas esot cieši saistītas ar minēto mērķi. J. Ikstens neizslēdza iespēju, ka nākotnē šāds ierobežojums varētu būt lieks.

14. Pieaicinātā persona – **Latvijā praktizējošs Eiropas Savienības dalībvalsts (Vācijas) advokāts Jenss-Kristians Pastille (*Jens-Christian Pastille*)** – uzskata, ka šobrīd Latvijas demokrātiskajā sabiedrībā nav pamatotas sociālas nepieciešamības liegt tiesnešiem ārpusstiesas darbībā izmantot ar Satversmes 102. pantu garantēto biedrošanās brīvību un kļūt par politisko partiju biedriem.

14.1. Apstrīdētajai normai esot divi mērķi: 1) aizsargāt ikviena cilvēka interesi, lai taisnīgu tiesu nodrošina neatkarīgi un uzticami juristi (tiesnešu objektivitātes aspekts); 2) stiprināt ikviena cilvēka priekšstatu par to, ka tiesa ir taisnīga (tiesu varas neatkarības aspekts). Apstrīdētā norma efektīvi nodrošinot šo mērķu sasniegšanu. Tā radot priekšstatu par tiesas taisnīgumu, taču abus minētos mērķus varot sasniegt arī ar samērīgākiem līdzekļiem. Neesot nepieciešams pilnībā liegt tiesnešiem apvienoties politiskajās partijās līdz ar citām personām. Apstrīdētajā normā ietvertu aizliegumu varot aizstāt ar tiesneša politisko aktivitāšu ierobežojumiem.

Lai gan tiesnesis varot paust savu politisko nostāju arī nebūdamas politiskās partijas biedrs, tomēr noteiktas Politisko partiju likumā paredzētas tiesības viņš varētu īstenot tikai tad, ja būtu iesaistījies politiskajā partijā.

14.2. Satversmes 83. panta regulējums, kā arī tiesneša atstatīšana un noraidīšana neesot vienīgie tiesiskie instrumenti, ar kuriem var sasniegt apstrīdētās

normas mērķus. Tiesu varas neatkarības un objektivitātes prasība esot nostiprināta arī Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā un Tiesnešu ētikas kodeksā.

J. Pastille norāda, ka apstrīdētā norma pieņemta, lai novērstu ne vien komunistiskās partijas, bet arī citu partiju iespējamo ietekmi uz tiesu varu. Galvenais mērķis esot bijis izveidot politiski neitrālu un no politiskajām partijām neatkarīgu tiesu varu situācijā, kad vēl nebija pietiekama tiesiskā regulējuma un nepieciešamo institūciju.

Minēto nostāju J. Pastille pauda arī tiesas sēdē un norādīja, ka tiesnešiem noteiktais aizliegums piederēt pie politiskajām partijām negarantējot objektivitāti un neatkarību tiesas spriešanā. Šis aizliegums, no vienas puses, neizslēdzot tādus gadījumus, kad neobjektīvs tiesnesis slēpti spriež tiesu atbilstoši kādas partijas mērķiem, bet, no otras puses, atņemot godīgam tiesnesim iespējas iesaistīties sabiedrības politiskajā dzīvē. J. Pastille uzsver: jo abstraktāks ir ierobežojuma mērķis, jo pārliecinošāk šim ierobežojumam jāiztur samērīguma pārbaude.

Konkrētajā gadījumā absolūts pamattiesību ierobežojums tiek attaisnots ar cerību, ka tas sabiedrībai radīs iespaidu par tiesu varas neatkarību. J. Pastille uzskata, ka par saudzējošākiem līdzekļiem būtu atzīstami tādi, kas liktu tiesnesim ievērot neitralitāti savos publiskajos izteikumos, neļautu piedalīties aktīvā vēlēšanu cīņā vai kandidēt uz politiskiem amatiem, tomēr neliegtu būt par politiskās partijas biedru.

Secinājumu daļa

15. Saeima uzskata, ka tiesvedība lietā būtu izbeidzama. Pieteikuma iesniedzējs neesot norādījis brīdi, kurā viņam radies Satversmes 102. pantā noteikto pamattiesību aizskārums, kā arī neesot iesniedzis pierādījumus, kas liecinātu par šāda aizskāruma esamību. Līdz ar to pastāvot šaubas, vai Pieteikuma iesniedzējs ievērojis Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas otrajā teikumā noteikto konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņu, kas ir seši mēneši no pamattiesību aizskāruma brīža (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 20. lpp.*).

Ja ir norādīti argumenti, kas pamato tiesvedības izbeigšanu lietā, Satversmes tiesai tie jāizvērtē (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-71-01 11. punktu*).

16. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktu persona pieteikumu par Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktā paredzētās

lietas (likuma atbilstība Satversmei) ierosināšanu var iesniegt tai noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā, tas ir, kā konstitucionālo sūdzību. Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka „konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt ikviens persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai”, bet sestās daļas 1. punkts prasa pamatot apgalvojumu, ka ir aizskartas pieteikuma iesniedzējam Satversmē noteiktās pamattiesības.

16.1. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka „saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmo daļu un sestās daļas 1. punktu konstitucionālās sūdzības gadījumā ir svarīgi noskaidrot, vai tiešām ir aizskartas pieteikuma iesniedzējam Satversmē noteiktās pamattiesības” (*Satversmes tiesas 2009. gada 15. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2008-36-01 9. punkts*).

Savukārt Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrais teikums nosaka: ja nav iespēju Satversmē nostiprinātās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 3. punktu tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai ar Satversmes tiesas lēmumu, ja Satversmes tiesa konstatē, ka lēmums par lietas ierosināšanu neatbilst šā likuma 20. panta piektās daļas prasībām. Proti, ja tiek konstatēts, ka: 1) lieta nav piekritīga Satversmes tiesai; 2) iesniedzējs nav tiesīgs iesniegt pieteikumu; 3) pieteikums neatbilst šā likuma 18. vai 19.–19.³ panta prasībām; 4) pieteikums iesniegts par jau izspriestu prasījumu; 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

16.2. Izskatāmajā lietā nav strīda par to, ka tā ir piekritīga Satversmes tiesai.

Tāpat nav strīda par to, ka Pieteikuma iesniedzējs kā fiziskā persona ir tiesīgs iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā, ja ir ievērotas konstitucionālajai sūdzībai noteiktās prasības. Taču Saeima uzskata, ka Pieteikuma iesniedzējs nav ievērojis minētās prasības – nav pamatojis savu pamattiesību aizskārumu un tā rašanās brīdi. Līdz ar to Satversmes tiesai jāpārlicinās, vai pieteikums atbilst prasībām, kas konstitucionālajai sūdzībai noteiktas Satversmes tiesas likumā.

16.3. Lai Satversmes tiesa izskatītu lietu pēc konstitucionālās sūdzības, pieteikuma iesniedzējam jāpamato, ka:

1) apstrīdētā norma attiecas uz tādām pieteikuma iesniedzēja tiesībām, kas ietilpst kādu Satversmē noteiktu pamattiesību tvērumā;

2) pastāv tieši pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārums;

3) ir ievērotas prasības attiecībā uz savu tiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī ar tiem nav iespējams novērst būtisku kaitējumu pieteikuma iesniedzējam, vai arī nav tādu līdzekļu, ar kuriem pieteikuma iesniedzējs varētu aizstāvēt savas tiesības, vai arī konstitucionālā sūdzība ir atzīstama par vispārsvarīgu;

4) ir ievēroti Satversmes tiesas likumā noteiktie termiņi.

Satversmes tiesas praksē ir nostiprināta atziņa, ka „sprieduma taisīšanas stadijā Satversmes tiesu nesaista pieteikuma iesniedzēja juridiskais pamatojums un tai jāvērtē viss apstākļu kopums, kas noskaidrots lietas izskatīšanas gaitā” (*Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-06-03 2.3. punkts*).

16.4. Lai noskaidrotu, vai izskatāmajā lietā tiesvedība ir turpināma, Satversmes tiesa izvērtēs:

1) vai apstrīdētā norma attiecas uz tādām Pieteikuma iesniedzēja tiesībām, kuras ir noteiktas Satversmes 102. pantā;

2) vai pastāv tiešs un konkrēts Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārums;

3) vai ir ievērotas likuma prasības par vispārējo tiesību aizsardzības līdzekļu izmantošanu un konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņu.

17. Lai izvērtētu, vai apstrīdētā norma attiecas uz Pieteikuma iesniedzējam Satversmes 102. pantā noteiktajām pamattiesībām, Satversmes tiesai ir jānoskaidro šo tiesību tvērums.

Satversmes 102. pants nosaka: „Ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās.”

Satversmes tiesa atzinusi, ka biedrošanās brīvība ir viena no būtiskākajām personas politiskajām tiesībām (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 23. novembra sprieduma lietā Nr. 2006-03-0106 7. punktu*). Šī brīvība ir viens no demokrātiskas valsts iekārtas priekšnoteikumiem. Biedrošanās brīvība nodrošina personām iespēju aizsargāt savas tiesiskās intereses, apvienojoties kopīgu mērķu sasniegšanai. Īstenojot Satversmes 102. pantā noteiktās pamattiesības, personas iegūst iespēju līdzdarboties demokrātiskajos procesos.

Pieteikuma iesniedzējs lūdz izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 102. panta vārdiem „ikvienam ir tiesības apvienoties politiskās partijās”. Pieteikuma iesniedzējs nav norādījis, ka apstrīdētā norma liegtu tiesnešiem dalību biedrībās un citās sabiedriskajās organizācijās (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 13. – 14. lpp.*).

Līdz ar to Satversmes tiesa visupirms noskaidros, kāds saturs ir ikviena tiesībām apvienoties politiskās partijās.

18. Satversmes 89. pants noteic, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.

18.1. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdevējs nav vēlējis pretstatīt Satversmes normas starptautisko tiesību normām (*sk. Satversmes tiesas 2000. gada 30. augusta sprieduma lietā Nr. 2000-03-01 secinājumu daļas 5. punktu*). No Satversmes 89. panta izriet, ka likumdevēja mērķis bija panākt Satversmē ietverto cilvēktiesību normu harmoniju ar starptautisko tiesību normām. Latvijai saistošās starptautiskās cilvēktiesību normas un to piemērošanas prakse konstitucionālo tiesību līmenī kalpo par interpretācijas līdzekli, lai noteiktu pamattiesību un tiesiskas valsts principu saturu un apjomu, ciktāl tas nenoved pie Satversmē ietverto pamattiesību samazināšanas vai ierobežošanas (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 5. punktu*).

18.2. Konvencijas 11. panta pirmā daļa nosaka ikviena cilvēka tiesības uz miermīlīgu pulcēšanās un biedrošanās brīvību, ieskaitot tiesības dibināt arodbiedrības un iestāties tajās, lai aizstāvētu savas intereses. Savukārt šā paša Konvencijas panta otrajā daļā norādīts, ka šo tiesību izmantošanu nevar pakļaut nekādiem ierobežojumiem, izņemot tos, kas noteikti ar likumu un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizstāvētu valsts vai sabiedrības drošību, nepieļautu nekārtības vai noziedzīgus nodarījumus, aizsargātu veselību vai tikumību, vai citu cilvēku tiesības un brīvības. Tomēr Konvencijas 11. pants neliedz noteikt likumīgus ierobežojumus minēto tiesību izmantošanā personām, kas ir bruņoto spēku, policijas vai valsts pārvaldes sastāvā.

18.3. Politisko partiju nozīme demokrātiskā valstī ir aplūkota Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā. Piemēram, ECT atzinusi, ka partijas nodrošina viedokļu dažādību, kam ir īpaša nozīme demokrātiskā sabiedrībā [*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2005. gada 3. februāra sprieduma lietā „Partidul*

Comunistilor (Nepeceristi) and Ungureanu v. Romania”, iesniegums Nr. 46626/99, 44. punktu]. Politiskās partijas ir viena no biedrošanās brīvības formām, kas ir īpaši svarīga demokrātijas funkcionēšanai (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1998. gada 30. janvāra sprieduma lietā „United Communist Party of Turkey and others v. Turkey*”, iesniegums Nr. 19392/92, 25. punktu). Savukārt konkrētās valsts demokrātijas līmeni atspoguļo tas, kā nacionālie tiesību akti regulē biedrošanās brīvību un kā šī brīvība tiek īstenota praksē (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1998. gada 10. jūlija sprieduma lietā „Sidiropoulos and Others v. Greece*”, iesniegums Nr. 26695/95, 40. punktu).

Līdz ar to ikviena tiesības apvienoties politiskās partijās ir būtisks demokrātiskas valsts iekārtas pastāvēšanas priekšnoteikums.

19. Satversme nesniedz jēdziena „politiskā partija” skaidrojumu. Politiskās partijas definīcija ir ietverta Politisko partiju likumā, kuru Saeima pieņēma 2006. gada 22. jūnijā.

Politisko partiju likuma 2. panta pirmā daļa nosaka: politiskā partija ir organizācija, kas tiek izveidota, lai veiktu politisko darbību, piedalītos vēlēšanu kampaņā, izvirzītu deputātu kandidātus, piedalītos Saeimas vai pašvaldību domju (padomju), Eiropas Parlamenta darbā, ar deputātu starpniecību īstenotu partijas programmu, kā arī iesaistītos publiskās pārvaldes institūciju izveidē.

Politisko partiju funkcijas citastarp aplūkotas starptautiskos rekomendējoša rakstura dokumentos, kas pieņemti, lai sniegtu valstīm atbalstu likumdošanā un tiesību piemērošanas praksē. Politiskā partija ir apvienība, kuras mērķis ir paust pilsoņu politisko gribu. Politiskās partijas uzdevums ir piedalīties politiskajos procesos un, pats galvenais, izvirzīt savus kandidātus vēlēšanām, lai partija būtu pārstāvēta politiskajās institūcijās un varētu īstenot politisko varu. Viena no svarīgākajām politiskās partijas funkcijām ir programmas izstrāde, jo programma nosaka partijas darbību [sk., piemēram, *Eiropas Padomes komisijas „Demokrātija caur tiesībām” (Venēcijas komisija) Vadlīniju par politisko partiju likumdošanu 3. punktu un Eiropas Padomes komisijas „Demokrātija caur tiesībām” (Venēcijas komisija) Politisko partiju labās prakses kodeksa 10., 15., 45., 46. un 49. punktu]*

Tātad politiskā partija ir personu apvienība, kuras biedriem ir līdzīgi politiskie uzskati, kurai ir noteikta ideoloģija un kuras galvenais mērķis ir iegūt politisko varu, lai valstī to īstenotu atbilstoši partijas programmā ietvertajiem mērķiem un principiem.

Partijas biedru tiesības un pienākumi vispārīgi reglamentēti Politisko partiju likuma 29. pantā, piemēram, tiesības piedalīties lēmumu pieņemšanā, vēlēti partijas valdi un citas institūcijas, brīvi paust savu viedokli. Partijas statūti var paredzēt tās biedriem arī citas tiesības un pienākumus, kas nav pretrunā ar minēto likumu.

Apvienošanās politiskajā partijā ir personu dalība tādā organizācijā, kuras galvenais mērķis ir politiskās varas iegūšana.

20. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma, kas nosaka tiesnešiem vispārēju aizliegumu piederēt pie partijām un citām politiskajām organizācijām, ir pretrunā ar Satversmes 102. pantā noteiktajām personas tiesībām apvienoties politiskajās partijās.

Apstrīdētajā normā minētas ne vien partijas, bet arī „citas politiskās organizācijas”. Jēdziena „politiskā organizācija” saturu likumdevējs skaidrojis Politisko partiju likuma spēkā stāšanās kārtības likuma 4. pantā. Proti, Politisko partiju likumā lietotais termins „politiskā partija” atbilst citos normatīvajos aktos lietotajam terminam „politiskā organizācija (partija)”.

Pieteikuma iesniedzējs konstitucionālajā sūdzībā uzsver, ka vēlas būt politiskās partijas biedrs. Tiesas sēdē Pieteikuma iesniedzējs norādīja, ka atzīst jēdzienus „politiskā partija” un „politiskā organizācija” par satura ziņā identiskiem (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 8. lpp.*). Tātad lietā ir strīds par Pieteikuma iesniedzējam saistošo aizliegumu būt politiskās partijas biedram.

Satversmes 102. pantā norādīts, ka tiesības apvienoties politiskajās partijās piemīt ikvienam. Savukārt apstrīdētā norma *expressis verbis* liedz personām, kas ieņem tiesneša amatu, piederību pie politiskajām partijām.

Tādējādi ar apstrīdēto normu skartās Pieteikuma iesniedzēja tiesības ietilpst Satversmes 102. panta tvērumā.

21. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka konstitucionālo sūdzību var iesniegt gadījumos, kad, pirmkārt, pamattiesību aizskārums ir tiešs, konkrēts, apstrīdētā norma aizskar Pieteikuma iesniedzēju pašu un, otrkārt, aizskar pieteikuma iesniegšanas brīdī, proti, tad, kad pamattiesību aizskārums jau pastāv (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-74-01 12. punktu un 2002. gada 11. novembra lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2002-07-01*) vai arī pastāv apstākļu kopums, kas prasa, lai lieta tiktu izskatīta „šobrīd” (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-06-03 secinājumu daļas 2.4. punktu*).

Pamattiesību aizskārums var būt nākotnē sagaidāms vai potenciāls, taču jāpastāv pamatotai un ticamai iespējamībai, ka tiesību normas piemērošana radīs nelabvēlīgas sekas konstitucionālās sūdzības iesniedzējam (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-74-01 12.1. punktu*).

21.1. Personas pamattiesību aizskārums parasti pastāv, ja tiesību norma, kuru persona uzskata par neatbilstošu augstāka juridiskā spēka normām, tai ir piemērota. Šādā gadījumā pamattiesību aizskāruma konstatēšanai nepieciešams tāds tiesību normas piemērošanas akts, kas rada personai nelabvēlīgas sekas.

Kaut arī Satversmes tiesas likums prasa, lai apstrīdētais akts (norma) aizskartu pieteikuma iesniedzēja pamattiesības, tas neprasa, lai tas visos gadījumos būtu noticis, piemērojot šo aktu pieteikuma iesniedzējam (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-06-03 secinājumu daļas 2.4. punktu*). Tātad pamattiesību aizskārums var tikt konstatēts, ja pastāv tāds apstākļu kopums, kas ļauj Satversmes tiesai pārliecināties par aizskāruma esamību.

21.2. Satversmes tiesas kolēģija, izskatot iesniegto konstitucionālo sūdzību un lemjot par lietas ierosināšanu, vērtē konstitucionālās sūdzības atbilstību Satversmes tiesas likuma prasībām. Kolēģija citastarp pārliecinās, vai pieteikuma iesniedzējs ir sniedzis pamatojumu savu pamattiesību aizskārūmam. Savukārt tiesa lietas izskatīšanas gaitā pārbauda aizskāruma esamību, ņemot vērā lietā apkopotos materiālus un viedokļus (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2012. gada 8. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2012-04-03 18. punktu*).

Līdz ar to Satversmes tiesa noskaidros, vai apstrīdētajā normā paredzētais regulējums rada Pieteikuma iesniedzējam tādas sekas, kas būtu uzskatāmas par Satversmes 102. pantā noteikto pamattiesību aizskārumu Satversmes tiesas likuma 19.² panta izpratnē.

22. Lietā nav strīda par to, ka apstrīdētā norma Pieteikuma iesniedzējam nav piemērota. Tātad jāizvērtē, vai pastāv tāds apstākļu kopums, kas ļauj Satversmes tiesai pārliecināties par aizskāruma esamību.

Satversmes tiesa ir atzinusi konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pamattiesību aizskārumu un izskatījusi lietas pēc būtības vairākos tādos gadījumos, kad apstrīdētās normas personai vēl nemaz nav bijušas piemērotas ar tiesību normas piemērošanas aktu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija spriedumu lietā Nr. 2002-01-03, 2003. gada 29. oktobra spriedumu lietā Nr. 2003-05-01 un 2010. gada 22. februāra spriedumu lietā Nr. 2009-45-01*).

Arī ECT ir atzinusi, ka likums var aizskart iesniedzēja tiesības pats par sevi,

proti, arī persona, kurai likums netiek piemērots, var izjust tā ietekmi vai sekas. Noteiktos gadījumos, pastāvot atbilstošiem nosacījumiem, indivīds sevi var uzskatīt par upuri Konvencijas izpratnē tikai tāpēc, ka likumā ir ietverta konkrēta tiesību norma, un viņam nemaz nav jāpierāda, ka tā viņam ir tieši piemērota (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas Pirmā departamenta 2003. gada 6. marta lēmumu lietā „Ždanoka pret Latviju”, iesniegums Nr. 58278/00*). Aizskārums draudi, kas izpaudīsies nākotnē, var būt pietiekams pamats tam, lai persona tiktu atzīta par upuri Konvencijas izpratnē, taču šiem draudiem jābūt reāliem (sk. *Gomien D., Harris D., Zwaak. L. Law and practice of the European Convention on Human Rights and the European Social Charter. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p. 44*).

Līdz ar to persona noteiktos gadījumos var iesniegt konstitucionālo sūdzību par tādu tai nelabvēlīgu tiesību normu, kas tieši un nepastarpināti attiecas uz šo personu, taču vēl nav tai piemērota.

22.1. Gadījumos, kad pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārums nav saistīts ar tiesību piemērošanas aktu, visupirms jāizvērtē, vai aizskārums ir radies pašam pieteikuma iesniedzējam.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka jēdziens „aizskar” ietverts likumā ar mērķi norobežot konstitucionālo sūdzību no sūdzības vispārības labā. Tas prasa, lai pastāvētu pamatota iespējamība, ka apstrīdētā norma aizskar pieteikuma iesniedzēju (sk. *Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-06-03 secinājumu daļas 2.4. punktu*).

Lai nošķirtu gadījumus, kad persona konstitucionālo sūdzību iesniedz nolūkā aizstāvēt savas tiesības, no gadījumiem, kad persona to dara vispārības labā, piemēram, citu personu tiesību aizsardzības vai arī politisku, zinātnisku vai citādu mērķu sasniegšanas labad, nepietiek ar konstatāciju, ka persona pieder pie grupas, uz kuru tiesību norma attiecas. Personai ir jāsniedz ticams pamatojums tam, ka tiesību normas izraisītās nelabvēlīgās sekas rada viņai pamattiesību aizskārums.

Pieteikuma iesniedzējs tiesneša amatu ir izvēlējis labprātīgi apstākļos, kad apstrīdētā norma bija spēkā jau ilgu laiku. Tāpēc Pieteikuma iesniedzējam ir jāpamato, kurā brīdī un kāpēc viņš sācis apstrīdētajā normā ietverto aizliegumu uztvert kā aizskārums.

22.2. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka viņa pamattiesību aizskārums rada jau pati apstrīdētās normas spēkā esamība. Tiesas sēdē Pieteikuma iesniedzējs uzsvēra, ka vēlas kļūt par politiskās partijas biedru. Tomēr Pieteikuma iesniedzēja sniegtais pamatojums attiecībā uz viņa pamattiesību aizskārums brīdi ir pretrunīgs.

Konstitucionālajā sūdzībā norādīts, ka apstrīdētās normas radītais aizskārums ir pastāvīgs un ilgstošs, bet tā rašanās brīdis nav nosakāms. Vienlaikus Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka vēlme iesaistīties politiskā partijā viņam radusies nevis 2007. gada decembrī, stājoties tiesneša amatā, bet gan vēlāk, kad viņš gatavojis pieteikumu Satversmes tiesai. Visbeidzot, tiesas sēdē Pieteikuma iesniedzējs pauda viedokli, ka par pamattiesību aizskāruma rašanās brīdi uzskatāms 2012. gada 4. jūlijs, kad viņš iesniedza konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 1. – 3., 142. – 143. lpp.; 3. sēj. 3. – 22., 104. – 108. lpp.*).

Savukārt Saeima uzskata, ka Pieteikuma iesniedzējs nav pamatojis to, no kura brīža viņa pamattiesības ir aizskartas. Neesot sniegti uz pārbaudāmiem faktiem balstīti pierādījumi tam, ka aizskārums radies, sagatavojot un iesniedzot konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā. Līdz ar to neesot iespējams konstatēt, vai ir ievērots Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrajā teikumā konstitucionālās sūdzības iesniegšanai noteiktais sešu mēnešu termiņš (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 19. – 20. lpp.; 3. sēj. 22. – 28., 112. – 115. lpp.*).

22.3. Ja personai nav iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrajā teikumā noteiktais sešu mēnešu termiņš sākas pamattiesību aizskāruma brīdī. Proti, persona nevar iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā, ja no aizskāruma rašanās brīža ir pagājis ilgāks laiks nekā seši mēneši.

Šā termiņa galvenais mērķis ir nodrošināt tiesisko stabilitāti un aizsargāt citu personu tiesisko paļāvību. Laika gaitā citu personu iegūtās tiesības var kļūt svarīgākas par nelabvēlīgajām sekām, ko apstrīdētā norma radījusi konstitucionālās sūdzības iesniedzējam. Šis termiņš ir noteikts arī tādēļ, lai personas Satversmes tiesā vērstos tikai reāla savu pamattiesību aizskāruma gadījumā. Jau pirms Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas papildināšanas ar otro teikumu Satversmes tiesas praksē bija nostiprināta atziņa: „[...] jo persona ilgāk pacieš savu tiesību aizskārumu, jo tā ir mazāk ieinteresēta savu konstitucionālo tiesību aizsargāšanā” (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2002-09-01 secinājumu daļas 1. punktu*). Paredzot Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrajā teikumā sešu mēnešu termiņu, likumdevējs ir prezumējis, ka gadījumā, ja apstrīdētā norma (akts) personai rada būtisku pamattiesību aizskārumu, tā nekavējoties vēršīsies Satversmes tiesā. Ja sešu mēnešu laikā pēc aizskāruma rašanās persona to nav darījusi, tad aizskārums, visdrīzāk, nav būtisks.

Līdz ar to pamattiesību aizskāruma rašanās brīža konstatēšana nevar būt

formāla un aprobežoties ar noteikta datuma nosaukšanu. Ja persona nav norādījusi objektīvi pārbaudāmus faktus, kas raksturo aizskārumu un ļauj konstatēt tā rašanās brīdi, tad tās subjektīvais viedoklis nav pietiekams pamats pamattiesību aizskāruma konstatēšanai.

Kā jau norādīts iepriekš, iespējamais Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskāruma nav radies apstrīdētās normas piemērošanas rezultātā. Taču Pieteikuma iesniedzējs nav sniedzis pārliecinošus argumentus tam, ka jebkāds konkrēts notikums laika posmā no viņa stāšanās tiesneša amatā līdz konstitucionālās sūdzības iesniegšanai būtu radījis viņam Satversmes 102. pantā noteikto pamattiesību aizskārumu. Savukārt vērsšanās Satversmes tiesā aizskarto pamattiesību aizsardzības labad ir atzīstama nevis par pamattiesību aizskāruma rašanās brīdi, bet gan par aizskāruma novēršanas līdzekli.

Līdz ar to nav pamatots Pieteikuma iesniedzēja viedoklis, ka konstitucionālās sūdzības sagatavošana un iesniegšana Satversmes tiesā ir viņa pamattiesību aizskāruma rašanās brīdis.

22.4. Ja tiesību norma, kura, iespējams, aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības, personai nav piemērota, var izveidoties vairākas situācijas.

Pirmkārt, no tiesību normas izrietošās nelabvēlīgās sekas var pastāvēt neatkarīgi no personas rīcības, un personai nav iespējams ar šīs tiesību normas prasībām pretēju rīcību panākt tās piemērošanu. Proti, tiesību norma liedz personai iespēju iegūt noteiktu tiesisko statusu, liedz tai īstenot kādas tiesības vai arī paredz nevienlīdzīgu attieksmi pret personu (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 15. jūnija spriedumu lietā Nr. 2005-13-0106*). Šādā gadījumā iespējamais pamattiesību aizskāruma parasti rodas jau tiesību normas spēkā stāšanās brīdī un arī Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrajā teikumā noteiktais sešu mēnešu termiņš sākas tai pašā brīdī. Ja persona šo termiņu neievēro, tā zaudē tiesības vērsties Satversmes tiesā.

Otrkārt, tiesību normā var būt paredzēts aizliegums vai citas imperatīvas prasības, par kuru pārkāpumu valsts noteikusi personai būtiskas nelabvēlīgas sekas. Personai pastāv iespēja ar tiesību normā noteiktajam regulējumam pretēju rīcību panākt šīs normas piemērošanu. Tikai pēc šādas rīcības tiek izdots tiesību normas piemērošanas akts, kas rada personai nelabvēlīgas sekas. Tātad nelabvēlīgās sekas personai var iestāties nākotnē.

Ja pieteikuma iesniedzējam par tiesību normā noteiktā aizlieguma pārkāpšanu likumā paredzētas būtiskas nelabvēlīgas sekas, tad šāda situācija noteiktos apstākļos atzīstama par potenciālu vai nākotnē sagaidāmu pamattiesību

aizskārumu, uz kuru nav attiecināms Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturrtās daļas otrajā teikumā noteiktais sešus mēnešus ilgais konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņš.

23. Līdzšinējā Satversmes tiesas praksē ir pausta atziņa, ka pamattiesību aizskārumš var būt arī nākotnē sagaidāms vai potenciāls (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-06-03 secinājumu daļas 2.4. punktu un 2002. gada 20. maija spriedumu lietā Nr. 2002-01-03*).

Saskaņā ar tiesību zinātnē izteikto viedokli nākotnē sagaidāma aizskāruma gadījumā ir skaidri redzams, ka tas personai agrāk vai vēlāk, bet noteikti radīsies. Savukārt potenciālā aizskārumā ir iespējams saskatīt vienīgi varbūtību jeb iespējamību, ka, realizējot apstrīdēto tiesību normu, tiks radīts aizskārumš konkrētai personai. Šī iespējamība ir tikpat liela, cik iespēja, ka apstrīdētā tiesību norma personas tiesiskās attiecības neietekmēs (*sk.: Rodiņa A. Konstitucionālās sūdzības teorija un prakse Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 161. – 168. lpp.*).

23.1. Satversmes tiesa atzīst, ka Satversmes 102. pantā noteikto pamattiesību aizskārumš Pieteikuma iesniedzējam potenciāli varētu rasties, ja apstrīdētā norma, kas ietver imperatīvu aizliegumu tiesnesim būt politiskās partijas biedram, tiktu viņam piemērota.

Saskaņā ar Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 1. panta pirmās daļas 5. punktu tiesneša atteikšanās pārtraukt savu piederību pie partijām vai politiskajām organizācijām ir pamats tiesneša saukšanai pie disciplinārās atbildības. Ja Pieteikuma iesniedzējs, būdams tiesnesis, pievienotos politiskajai partijai vai turpinātu darbību tajā, viņš tiktu saukts pie disciplinārās atbildības.

Atbilstoši Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 7. panta otrās daļas 3. punktam Tiesnešu disciplinārkolēģija var pieņemt lēmumu, ar kuru ierosina tiesnesi atcelt no amata. Saskaņā ar Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma normām tiesnesis šo lēmumu var pārsūdzēt Disciplinārtiesā, savukārt Disciplinārtiesas lēmums stājas spēkā tā paziņošanas brīdī un nav pārsūdzams. Ja tas būtu nelabvēlīgs Pieteikuma iesniedzējam, tad jautājums par viņa atcelšanu no tiesneša amata tiktu nodots Saeimas balsojumam.

Šā sprieduma 20. punktā jau tika secināts, ka apstrīdētā norma paredz vispārēju un imperatīvu aizliegumu, kas ir saistošs visiem tiesnešiem. Tāpēc Pieteikuma iesniedzējam, ja viņš pievienotos politiskajai partijai, būtu jārēķinās ar atcelšanu no tiesneša amata, kas ir smagākais disciplinārās atbildības veids. Tas

nozīmētu būtisku Pieteikuma iesniedzējam nelabvēlīgu seku iestāšanos.

Tādējādi tiešs, konkrēts un jau pastāvošs pamattiesību aizskārums Pieteikuma iesniedzējam varētu rasties vienīgi ar apstrīdētās normas piemērošanu. Šāda aizskārums Pieteikuma iesniedzējam nav, taču tas potenciāli varētu rasties nākotnē. Līdz ar to izskatāmajā lietā ir konstatējams potenciāls Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārums.

23.2. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka apstrīdētās normas piemērošanu viņš varētu panākt, tikai izdarot likumpārkāpumu. Gan Pieteikuma iesniedzējs, gan Saeima atzīst, ka Pieteikuma iesniedzējam nav jāpārkāpj likums, lai viņš varētu iesniegt konstitucionālo sūdzību (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 16. – 17., 142. – 143. lpp.*). Tiesību zinātnē ir atzīts, ka pretlikumīga rīcība nevar būt leģitīms kritērijs konstitucionālās sūdzības priekšnoteikumu izpildei (*sk.: Rodiņa A. Konstitucionālās sūdzības teorija un prakse Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 161. lpp.*). Var piekrist, ka izskatāmajā lietā nebūtu pamatoti prasīt no Pieteikuma iesniedzēja apstrīdētajā normā noteiktā aizlieguma pārkāpumu tikai tāpēc, lai viņš iegūtu tiesības vērsties Satversmes tiesā savu pamattiesību aizsardzībai.

Vienlaikus Satversmes tiesa norāda: tiesību normā ietverts aizliegums vai imperatīva prasība nav pietiekams pamats, lai uzskatītu, ka pamattiesību aizskārums potenciāli radīsies nākotnē, un atzītu personai tiesības iesniegt konstitucionālo sūdzību. Potenciāls pamattiesību aizskārums var būt pamats lietas ierosināšanai un izskatīšanai pēc būtības tikai tādos gadījumos, kad likumā paredzētās nelabvēlīgās sekas, kas personai iestātos tiesību normas piemērošanas gadījumā, radītu tai būtisku kaitējumu. Satversmes tiesa vai Satversmes tiesas kolēģija katrā individuālā gadījumā konstatē šāda aizskārums esamību un noskaidro, vai ir pamats ierosināt lietu un pēc būtības izvērtēt personas prasījumu.

23.3. Satversmes tiesas kolēģija lēmumā par izskatāmās lietas ierosināšanu atzina, ka Pieteikuma iesniedzējam nav iespēju aizstāvēt savas pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 6. – 7. lpp.*). Līdz ar to potenciālo Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārums varētu novērst tikai Satversmes tiesa, izskatot viņa iesniegto konstitucionālo sūdzību.

Izskatāmajā lietā izvērtējamais prasījums uzskatāms par tādu gadījumu, uz kuru nevar attiecināt Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturrtās daļas otrajā teikumā ietverto prasību konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ievērot sešu mēnešu termiņu no pamattiesību aizskārums brīža.

Līdz ar to tiesvedība lietā ir turpināma.

24. Satversmes 102. pants nesašaurina to personu loku, kurām piemīt tiesības apvienoties politiskās partijās, bet gan paredz šīs tiesības ikvienam. Savukārt apstrīdētā norma nosaka personām, kas ieņem tiesneša amatu, vispārēju aizliegumu piederēt pie partijām un citām politiskajām organizācijām. Pieteikuma iesniedzēju 2007. gada 13. decembrī Saeima apstiprināja par Augstākās tiesas tiesnesi.

Līdz ar to apstrīdētā norma ierobežo Pieteikuma iesniedzējam Satversmes 102. pantā noteiktās tiesības apvienoties politiskās partijās.

25. Demokrātijas principa ciešā sasaiste ar pamattiesībām nozīmē to, ka valstij ir nevis jāierobežo pamattiesības, bet „kur vien iespējams, jāgarantē tās visplašākajā apjomā, attiecīgi izmantojot pieejamās interpretācijas metodes tādā veidā, lai tās nodrošinātu pietiekoši plašu tiesību normas satura piemērošanu” (*Ziemele I. Cilvēktiesību īstenošana Latvijā: tiesa un administratīvais process. Rīga: Latvijas Universitātes Cilvēktiesību institūts, 1998, 25. lpp.*).

Biedrošanās brīvībai, tostarp ikviena tiesībām apvienoties politiskās partijās, likumdevējs var noteikt ierobežojumus. Tādā veidā valsts nodrošina attiecīgo pamattiesību izmantošanu, kā arī aizsargā citu personu tiesības un pārējās konstitucionālās vērtības. Šādi ierobežojumi galvenokārt ietverti Politisko partiju likumā, taču tā regulējums nav izsmeļošs. Piemēram, aizliegums tiesnešiem piederēt pie politiskajām partijām un citām politiskajām organizācijām ietverts apstrīdētajā normā, proti, likumā „Par tiesu varu”.

Tomēr pamattiesību patvaļīga ierobežošana nav pieļaujama. Satversmes 116. pants *expressis verbis* noteic, ka Satversmes 102. pantā noteiktās pamattiesības var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Līdz ar to Satversmes 102. pantā noteiktās pamattiesības, tostarp tiesības apvienoties politiskās partijās, nav absolūtas un valsts tās var ierobežot.

Biedrošanās brīvības ierobežošana ir pieļaujama, ja ierobežojums ir: 1) noteikts ar likumu; 2) attaisnojams ar leģitīmu mērķi; 3) proporcionāls jeb samērīgs ar šo mērķi.

26. Apstrīdētajā normā ietvertais ierobežojums ir noteikts ar likumu. Lietā nav materiālu, kas radītu šaubas par to, ka apstrīdētā norma pieņemta un izsludināta pienācīgā procesuālā kārtībā.

Tādējādi Satversmes 102. pantā noteikto pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu.

27. Ikvienu pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētās normas leģitīmais mērķis ir nodrošināt tiesneša neatkarību, proti, viņa neitralitāti un objektivitāti. Ar apstrīdēto normu likumdevējs esot vēlējis novērst komunistiskās partijas ietekmi uz tiesu varu (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 2. lpp.*).

Savukārt Saeima norāda, ka apstrīdētajā normā noteikto ierobežojumu formulējusi pati tiesu vara. Līdz ar to apstrīdētā norma pēc būtības esot tiesnešu profesionālās ētikas noteikums un tās leģitīmais mērķis ir aizsargāt demokrātisko valsts iekārtu (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 14. – 15. lpp.*).

Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1991. gada 11. marta lēmuma Nr. 1 „Par Latvijas Republikas tiesu neatkarību” 6. punktā tika ietverta prasība, ka „tiesnesis saskaņā ar likumu nevar būt partijas vai cita veida politiskas sabiedriskas organizācijas biedrs”. Līdz ar to aizliegums darboties partijās un citās politiskajās organizācijās jau sākotnēji tika saistīts ar nepieciešamību noteikt garantiju minimumu, kas nodrošinātu neatkarīgu un objektīvu tiesu.

Apstrīdētajā normā noteiktais ierobežojums palīdz nodrošināt taisnīgas, neatkarīgas un objektīvas tiesu varas darbību. Apstrīdētā norma veicina sabiedrības uzticību tiesu varai, un tas ir būtiski demokrātiskā tiesiskā valstī.

Apstrīdētās normas leģitīmais mērķis ir aizsargāt demokrātisko valsts iekārtu un citu cilvēku tiesības.

28. Lai izvērtētu pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, jānoskaidro:

1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīma mērķa sasniegšanai;
2) vai nepastāv personu pamattiesības mazāk ierobežojoši (saudzējošāki) līdzekļi;

3) vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 23. punktu*).

29. Vairākas pieaicinātās personas uzsvēra, ka valstī jāpastāv tādām

normatīvajam regulējumam, kas ne vien nodrošina, ka tiesu vara lietas izspriež objektīvi un neatkarīgi, bet arī rada sabiedrībā pārliecību par to (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 60. – 73., 80. – 108. lpp.; 3. sēj. 39. – 103. lpp.*).

Savukārt Pieteikuma iesniedzējs, kā arī pieaicinātā persona J. Pastille norāda, ka politiskās partijas ietekme uz tiesu varu varētu izpausties netiešā veidā. Piemēram, noteiktos gadījumos tiesneša viedoklis varētu sakrist ar kādas politiskās partijas programmu. Līdz ar to sabiedrības interesēs būtu zināt par šāda tiesneša viedokļa esamību pirms lietas izskatīšanas tiesā (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 3. – 22., 90. – 102. lpp.*).

29.1. No lietas materiāliem konstatējams, ka priekšlikumi par Latvijas Republikas likuma „Par tiesu iekārtu” koncepciju tika apkopoti jau 1990. gadā (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 154. lpp.*), kad Latvijas Republikas Augstākā padome vēl nebija pieņēmusi lēmumu „Par dažu sabiedrisko un sabiedriski politisko organizāciju darbības izbeigšanu”, kas citastarp paredzēja komunistiskās partijas darbības izbeigšanu. No likumprojekta „Par tiesu varu” izstrādes materiāliem un pieaicinātās personas G. Zemrībo viedokļa var secināt, ka apstrīdētā norma tika pieņemta, lai nepieļautu tiesu politizāciju nākotnē, nevis tikai tāpēc, lai novērstu komunistiskās partijas ietekmi uz tiesu varu (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 67. – 75. lpp.*). Līdz ar to apstrīdētā norma tika izstrādāta un pieņemta, lai izveidotu tādu normatīvo regulējumu, kas arī nākotnē veicinātu sabiedrības paļāvību uz neatkarīgu un objektīvu tiesu varu.

29.2. Satversmes tiesa savulaik atzinusi, ka viens no demokrātiskas valsts principiem ir tiesiskuma princips. Tikai neatkarīga tiesu vara var nodrošināt taisnīgu tiesas procesa rezultātu, kas ir tiesiskuma pamats. Tiesnešu neatkarības nodrošināšanā ir ieinteresēts ikviens, attiecībā uz kuru tiek spriesta tiesa (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 18. janvāra sprieduma lietā Nr. 2009-11-01 7.2. punktu*). Arī ANO Ekonomisko un sociālo lietu padome Bangaloras principu preambulā ir norādījusi: lai tiesas pildītu savu konstitucionālās valsts iekārtas un tiesiskuma aizsardzības uzdevumu, ir svarīga kompetenta, neatkarīga un taisnīga tiesu vara (*sk. Bangalore Principles of Judicial Conduct, 29 April, 2003, United Nations Commission on Human Rights resolution 2003/43, Preamble*).

Viens no Bangaloras principiem ir atbilstošas izturēšanās (*propriety*) princips, kas attiecināms uz visām tiesneša darbībām. Tiesnesim ne vien jāievēro šis princips, bet arī jārada citām personām pārliecība par šā principa ievērošanu. Atbilstošas izturēšanās princips pieļauj, ka tiesnesis darbojas arī citās publiskās institūcijās vai valdības komisijās, taču ar noteikumu, ka šī darbība ir savienojama

ar tiesneša politisko neitralitāti (sk. *Bangalore Principles on Judicial Conduct, Value 4, 4.11.*).

Tiesneša amatā būtiska ir spēja objektīvi uzlūkot tiesvedībā izskatāmo strīdu. Līdzsvaru starp tiesneša brīvību paust savus uzskatus un izteikties par sabiedrībai nozīmīgiem jautājumiem, no vienas puses, un prasību ievērot neitralitāti, no otras puses, nosaka katra valsts pēc saviem ieskatiem. Taču pat tad, ja kādā valstī tiek atļauta tiesneša dalība politiskajā partijā vai iesaistīšanās debatēs par sabiedrībai būtiskiem jautājumiem, tiesnesim jāatturas no tādas politiskās aktivitātes, kas varētu apdraudēt viņa neatkarību vai citu personu pārliecību par tiesneša neitralitāti (sk. *Commentary on the Bangalore principles of Judicial conduct, September 2007, p. 16, 95. – 96, http://www.unodc.org/documents/corruption/publications_unodc_commentary-e.pdf*).

29.3. Arī Latvijas Tiesnešu ētikas kodeksa 2. un 5. kanonā ietvertas prasības, kuru mērķis ir stiprināt tiesneša neitralitāti. Saskaņā ar minētā ētikas kodeksa normām tiesnesis nedrīkst pieļaut, ka politiskās attiecības varētu ietekmēt viņa rīcību tiesas spriešanas laikā, turklāt tiesnesim vai tiesneša kandidātam jāatturas no politiskas darbības.

Var piekrist tam, ka tiesnešiem ir izveidojušies savi uzskati un pārliecība par sabiedrībā notiekošajiem politiskajiem procesiem. Praksē ir iespējamas situācijas, kad tiesneša personiskie uzskati atbilst kādas politiskās partijas paustajām idejām. Taču šāda viedokļu sakritība nedrīkst ietekmēt tiesneša spēju objektīvi un neatkarīgi izskatīt tiesvedībā esošās lietas, kā arī pieņemt pamatotu un taisnīgu nolēmumu atbilstoši konkrētās lietas faktiskajiem apstākļiem. Tiesnesim, ievērojot sava amata specifiku un augsto atbildības līmeni, tiesas spriešanas laikā jāspēj nošķirt savi politiskie uzskati no lietas taisnīgas un objektīvas izskatīšanas.

Apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums ir saistošs visiem Latvijas Republikas tiesnešiem. Vienlaikus tas aizsargā tiesnešus no varbūtējas politisko partiju iejaukšanās tiesas spriešanā. Apstrīdētā norma neparedz iespēju, ka tiesnesis varētu būt saistīts ar kādu politisko partiju. Tas nozīmē, ka tiesnesis nav pakļauts politiskās partijas disciplīnai un viņam nav jāievēro partijas programma. Tādējādi apstrīdētā norma rada sabiedrībai paļāvību uz to, ka tiesnesis nepārstāv kādas politiskās partijas viedokli. Tā palīdz novērst tādus gadījumus, kuros varētu rasties šaubas par tiesnešu spēju objektīvi un neatkarīgi spriest tiesu.

Līdz ar to apstrīdētā norma ir piemērota leģitīmā mērķa sasniegšanai.

30. Satversmes tiesa vairākkārt ir atzinusi, ka tai nav jāizvērtē, ciklāl alternatīvie līdzekļi būtu vai nebūtu labāk piemēroti situācijas risinājumam (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2006. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2005-16-01 15.8. punktu un 2009. gada 13. februāra sprieduma lietā Nr. 2008-34-01 22. punktu*). Tomēr Satversmes tiesas kompetencē ietilpst pārbaude, vai, ierobežojot kādas personas pamattiesības, ir pienācīgi izvērtēti alternatīvi līdzekļi, ar kuriem varētu sasniegt to pašu mērķi, bet kuri personai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskartu mazāk.

30.1. Pieteikumā minēti risinājumi, ar kuriem likumdevējs, pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, jau nodrošinājis apstrīdētās normas leģitīmā mērķa sasniegšanu. Šie risinājumi esot tiesneša atstatīšana un noraidīšana (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 3. lpp.*).

ECT ir atzinusi, ka tiesneša neatkarības un objektivitātes trūkumu var konstatēt ne vien tad, ja tas ir pierādīts, bet arī tad, ja par tiesneša neatkarību un objektivitāti var rasties pamatotas šaubas (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1970. gada 17. janvāra spriedumu lietā „Delcourt v. Belgium”, iesniegums Nr. 2689/65*).

Pamatotas un saprātīgas šaubas par tiesneša spēju objektīvi izspriest lietu palīdz kļūst tiesneša atstatīšana vai noraidīšana. Šie procesuālie līdzekļi paredzēti iespējamo interešu konfliktu novēršanai. Lietas dalībnieki, kuriem ir šaubas par tiesneša objektivitāti, var pieteikt viņam noraidījumu. Savukārt tiesnesis var pats sevi atstatīt no lietas izskatīšanas, ja uzskata, ka zināmi šķēršļi viņam var traucēt objektīvi izskatīt lietu.

Pieaicinātā persona L. Liepa pamatoti norāda: ja nepastāvētu apstrīdētajā normā noteiktais aizliegums, tad tiesnešiem, kuri būtu politisko partiju biedri, nāktos atteikties no tādu lietu izskatīšanas, par kurām izrāda interesi viņu pārstāvētās politiskās partijas. Tādējādi daudzi tiesneši nevarētu izskatīt konkrētas lietas vai pat konkrētu kategoriju lietas (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 107. lpp.*).

30.2. Saeima, Tieslietu ministrija un pieaicinātā persona A. Endziņš uzsver, ka politisko partiju biedru saraksti nav publiski pieejami un personai nav pienākuma publiskot savu politisko piederību (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 18. lpp.; 2. sēj. 90. – 95., 128. – 129. lpp.*). Līdz ar to lietas dalībniekiem nebūtu iespējams noskaidrot, kuras politiskās partijas uzskatus pārstāv tiesnesis, kas izskata konkrēto lietu, un viņi nevarētu izvērtēt noraidījuma pieteikšanas nepieciešamību.

Saeima pamatoti norāda, ka vairums procesuālo likumu paredz tiesneša atstatīšanas un noraidīšanas iespēju. Tomēr abu minēto procesuālo līdzekļu

piemērošana ir cieši saistīta ar tiesneša vai tiesas subjektīvo vērtējumu. Izņēmums ir vienīgi tie gadījumi, kuros likums tieši paredz tiesneša pienākumu atstatīt sevi no lietas izskatīšanas. Tiesa pēc savas iekšējās pārlicības pieņem lēmumu par to, vai lietas dalībnieka pieteiktajam noraidījumam ir objektīvs pamats, kā arī par to, vai tiesnesim ir jāatstata sevi no lietas izskatīšanas.

Līdz ar to tiesneša atstatīšana un noraidīšana nav līdzekļi, ar kuriem apstrīdētās normas leģitīmo mērķi varētu sasniegt tādā pašā kvalitātē.

31. Satversmes tiesas pienākums ir pārbaudīt, vai labums, ko ar apstrīdēto normu iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu.

31.1. Satversmes tiesa ir atzinusi: lai iegūtu nepieciešamo atbildi uz konkrētu tiesību jautājumu, atsevišķa Satversmes norma jāinterpretē kopsakarā ar citām Satversmes normām, jo Satversme kā vienots dokuments ietekmē katras atsevišķās normas tvērumu un saturu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2003-04-01 secinājumu daļas 1.1. punktu un 2005. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-12-0103 13. punktu*).

Saeima norāda, ka Satversmes 102. pants aplūkojams vienkopus ar Satversmes 101. pantu, jo personas iesaistīšanās politiskajās partijās ir tikai viens no veidiem, kā Latvijas pilsonis var piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 16. – 17. lpp.*).

Satversmes 101. panta pirmā daļa noteic, ka „īkvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu”.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 101. pants paredz tiesības, kas kalpo par demokrātiskas iekārtas pastāvēšanas garantu un ir vērstas uz valsts iekārtas leģitimitātes nodrošināšanu (*sk. Satversmes tiesas 2000. gada 30. augusta sprieduma lietā Nr. 2000-03-01 secinājumu daļas 1. punktu*).

Valsts dienests ietver visus valsts amatus, kas izveidoti likumdošanas, izpildu un tiesu varas institūcijās (*sk. Nowak M. U. N. Covenant on Civil and Political Rights: CCPR Commentary. 2nd revised ed. Kehl, Strasbourg, Arlington: N. P. Engel, 2005, p. 585 – 586*).

Ietverot Satversmes 101. panta tekstā vārdus „likumā paredzētajā veidā”, likumdevējs noteicis, ka tiesību piemērotājam katrā konkrētā gadījumā vārdi „īkvienam Latvijas pilsonim” jātulko kopsakarā ar likumos noteiktajiem ierobežojumiem (*sk. Satversmes tiesas 2000. gada 30. augusta sprieduma lietā*

Nr. 2000-03-01 secinājumu daļas 1. punktu).

31.2. Pieteikuma iesniedzēja tiesības pildīt valsts dienestu, proti, veikt tiesneša amata pienākumus, ir cieši saistītas ar likumā „Par tiesu varu” noteiktajiem ierobežojumiem.

Pieteikuma iesniedzējs tiesas sēdē atzina, ka, sākot pildīt tiesneša amata pienākumus, viņš apzinājies tam izvirzītos ierobežojumus, tostarp aizliegumu piederēt pie partijām un citām politiskajām organizācijām (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 3. – 7. lpp.*). Pieaicinātā persona G. Zemrībo tiesas sēdē norādīja, ka, stājoties tiesneša amatā, personai jāapzinās ne tikai savas tiesības, bet arī ar šo amatu saistītie pienākumi un ierobežojumi (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 72. – 75. lpp.*).

Atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem Pieteikuma iesniedzējam ir vairākas iespējas paust savu nostāju valsts un pašvaldību darbam būtiskos jautājumos. Nebūdamas politiskās partijas biedrs, Pieteikuma iesniedzējs var piedalīties vēlēšanās, tautas nobalsošanā un likumu ierosināšanā, kā arī lemt par Saeimas pieņemtajiem likumiem vai Satversmes grozījumiem. Pieteikuma iesniedzējs var balotēties ievēlēšanai Saeimā vai republikas pilsētas vai novada domē, nezaudējot tiesneša amatu. Pieteikuma iesniedzējam, pildot valsts dienestu, nav liegtas tiesības vērsties ar iesniegumiem valsts un pašvaldību iestādēs.

Papildus tam likuma „Par tiesu varu” 86. panta otrā daļa nosaka tiesnešu tiesības apvienoties biedrībās, kas aizstāv tiesnešu neatkarību, veicina viņu profesionālās kvalifikācijas celšanu, aizstāv viņu tiesības un intereses.

31.3. Kaut arī apstrīdētā norma attiecas ne vien uz Pieteikuma iesniedzēju, bet arī uz citiem tiesnešiem, Saeima pamatoti norāda, ka Pieteikuma iesniedzējam – kasācijas instances tiesas tiesnesim – ir iespēja, pildot savus profesionālos pienākumus, dot ieguldījumu demokrātiskas valsts iekārtas stiprināšanā (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 17. lpp.*). Arī Satversmes tiesas praksē ir atzīts: kasācijas instance pilda īpašu funkciju, kas arī nosaka šīs instances tiesas procesa īpatnības. Viens no kasācijas instances mērķiem ir sekmēt tiesību normu vienveidīgu interpretāciju un piemērošanu visā valstī (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2003-04-01 secinājumu daļas 2.1. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējs var likumā noteiktajā kārtībā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, un apstrīdētajā normā noteiktais ierobežojums, ar kuru Pieteikuma iesniedzējs ir ilgstoši samierinājies, nenodara būtisku kaitējumu viņa tiesībām un likumiskajām interesēm.

31.4. Pieaicinātā persona J. Pastille tiesas sēdē norādīja, ka likumdevējam

būtu nepieciešams aizstāt apstrīdētajā normā noteikto aizliegumu ar „virkni saprātīgu ierobežojošu normu”. Piemēram, jāparedz tiesnesim iespēja darīt zināmu savu politisko piederību, lai lietas dalībnieks varētu pieteikt noraidījumu, to attiecīgi pamatojot. Tiesnesim, kurš būtu politiskās partijas biedrs, varētu noteikt dažāda veida ierobežojumus, piemēram, prasību ievērot neitralitāti publiskos izteikumos, aizliegumu piedalīties aktīvā vēlēšanu cīņā vai kandidēt uz politiskiem amatiem (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 100. – 102. lpp.*).

Saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem politisko partiju biedru saraksti nav publiski pieejami. Lai lietas dalībnieki varētu pārliecināties par tiesneša piederību pie kādas politiskās partijas, būtu nepieciešams mehānisms, kas viņiem ļautu to noskaidrot. Taču Saeima norāda, ka šo ziņu izpaušana būtu uzskatāma par būtisku biedrošanās brīvības ierobežojumu (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 18. lpp.*).

Pieaicinātās personas J. Pastilles minētie līdzekļi ir saistīti ar Politisko partiju likuma 29. pantā un partiju statūtos noteikto partijas biedra tiesību sašaurināšanu. Salīdzinājumā ar apstrīdētajā normā noteikto vispārējo aizliegumu J. Pastilles minētie līdzekļi būtu labvēlīgāki tiesnesim, kas vēlētos būt politiskās partijas biedrs, taču samazinātu sabiedrības iespējas paļauties uz taisnīgu, neatkarīgu un objektīvu tiesu varu. Turklāt Latvijā par tiesnešu iecelšanu un apstiprināšanu amatā lemj Saeima, kuras locekļi ir politisko partiju pārstāvji. Tiesneša karjeras virzību varētu būtiski ietekmēt tas, vai tiesnesis ir noteiktas politiskās partijas biedrs. Ņemot vērā tiesnešu apstiprināšanas procedūru, normatīvajam regulējumam ir jāvieš sabiedrībā pārliecība, ka tiesneši nav pakļauti politisko partiju ietekmei.

Pieteikuma iesniedzējs neapstrīd to, ka ir nepieciešams veicināt sabiedrības uzticību tiesu varai un nostiprināt tās autoritāti (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 2. – 3., 142. – 143. lpp.; 3. sēj. 109. – 115. lpp.*). Savukārt vairākas pieaicinātās personas atzina, ka tiesnešu dalība politiskajās partijās veicinātu negatīvu attieksmi pret tiesu varu (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 46. – 47., 39. – 42., 51. – 52., 64. – 66., 67. – 72., 83. – 84. lpp.*). Var piekrist tam, ka tiesnešu piederība pie politiskajām partijām varētu radīt sabiedrībā iespaidu par tiesu varas saplūsmi ar politiskajām partijām. Apstrīdētā norma turpretī kalpo tiesu varas autoritātes nostiprināšanai, un tajā noteiktā ierobežojuma pastāvēšana ir ieguvums sabiedrībai.

31.5. Satversmes tiesa norāda, ka likumdevēja pienākums gādāt par pamattiesību efektīvu aizsardzību, ievērošanu vai nodrošināšanu nevar tikt uzskatīts par pilnībā izpildītu līdz ar attiecīgā tiesiskā regulējuma pieņemšanu vai

spēkā stāšanos. Likumdevējam *ex officio* arī pēc tiesību normu spēkā stāšanās ir iespēju robežās jāseko līdzi tam, vai tiesību piemērošanas praksē šīs normas patiešām efektīvi pilda savu uzdevumu. Satversmes tiesa ir atzinusi likumdevēja pienākumu apsvērt, vai normatīvais tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs, piemērots un nepieciešams un vai tas nebūtu kādā veidā pilnveidojams (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 11. novembra sprieduma lietā Nr. 2005-08-01 9.5. punktu, 2006. gada 15. jūnija sprieduma lietā Nr. 2005-13-0106 17.3. un 18.8. punktu, 2007. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 26. punktu un 2008. gada 2. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-22-01 18.3. punktu*).

Kaut arī apstrīdētā norma atbilst samērīguma principam, likumdevējs nākotnē var izvērtēt tajā noteiktā ierobežojuma turpmāko nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā.

Labums, ko ar apstrīdēto normu iegūst sabiedrība, ir lielāks par Pieteikuma iesniedzēja tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu, un apstrīdētā norma atbilst Satversmes 102. pantam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt likuma „Par tiesu varu” 86. panta trešo daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 102. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā pasludināšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris